

El pensament humit

“Nosaltres, ja fa molts segles que sabem que pensar és un atribut de l'ànima, i que l'ànima espiritual, entitat generalment gasosa i autònoma, resideix al cervell o pels voltants, potser, com deia Descartes, dins de la glàndula pineal. Som gent de cervell, els europeus de tradició cristiana, iensem en sec i amb tantes circumvolucions i amagatalls com el cervell mateix.”

Sembla que són homes —homes sobretot, no dones— que viuen només en la mirada dels altres. Gent afeccionada a acceptar els reptes que els arriben, i més encara a acceptar els honors, però poc amants d'interrogar-se sobre qui són ells mateixos, de saber què volen en el fons, quin és el sentit amagat dels seus actes, tan sovint reprovable. Gent extremadament sensible a l'elogi i a la crítica, però del tot indiferent als torbaments de la culpa, persones poc propenses al verdader remordiment: no saben què és el pecat. Bé, podríem continuar, i vostès ja deuen pensar que m'estic referint al tipus més habitual d'home polític del nostre temps, o bé als homes de negocis que ens governen. Però no: em referia als grecs antics. Als que apareixen en la *Ilíada* d'Homer, als personatges de la tragèdia clàssica, als contemporanis de Pèricles o de Plató. Aquesta, almenys, és la idea habitual que se'n fan els entesos en allò que se'n diu “l'home grec”. L'home grec pensava poc sobre ell mateix, meditava poc sobre la vida, tenia una consciència sense plecs ni racons amagats, no es confessava, i no li hauria passat per la imaginació acudir al psicoanalista. Això d'analitzar la psique només és grec en aparença: etimologia, i poca cosa més. Els grecs no tenien complexos, i el doctor Freud, que no va entendre mai Sòfocles ni el verdader problema d'Èdip, hauria tingut molt poca clientela entre la burgesia atenesa. Entre altres coses perquè no hi havia burgesia, però això és una altra qüestió. I el problema de la consciència, o la consciència com a problema, és un tema remotament jueu, que troba per fi expressió en sant Agustí, inventor autèntic de la cosa, i així fins als nostres dies, quan fins els generals de l'OTAN (no el tal Milosevic, per cert: ell no) després de cada bomba es troben obligats a explicar que allò no era pecat, i que si ho era, era sense intenció de pecar. Ser cristians, fins i tot quan ja no som cristians, és una cosa ben complicada.

Potser tenien poca consciència, entre altres raons, perquè no sabien quina era la seu del pensament, o no ho expliquen: nosaltres, ja fa molts segles que sabem que pensar és un atribut de l'ànima, i que l'ànima espiritual, entitat generalment gasosa i autònoma, resideix al cervell o pels voltants, potser, com

deia Descartes, dins de la glàndula pineal. Som gent de cervell, els europeus de tradició cristiana, iensem en sec i amb tantes circumvolucions i amagatalls com el cervell mateix. Els grecs eren gent d'entranyes, de vísceres diverses, de fetge i de pulmons, òrgans que el nostre pensament oficial oblidà ja fa temps, però el popular no: molta gent continua tenint mala entranya, bon cor o pedres al fetge, per exemple. Però no pensem amb els pulmons, i això es nota. Perquè segons el savi Richard Broxton Onians, que s'hi dedicà tota la vida (i els consagrà l'esplèndid *The Origins of European Thought*), els grecs, efectivament, pensaven amb els pulmons. Durant molt de temps, ningú no sabia a quin òrgan corresponia el grec *phrènes*, una mena d'“entranyes” o “vísceres” on resideix, en els textos homèrics i en molts altres, tant la voluntat com el mateix pensament; ni sabíem què era exactament el *thúmos*, que pot ser ànima, coratge, o simplement alè. Broxton Onians ho explica: *phrènes* són els pulmons, i *thúmos* és efectivament l'alè, però més complex: com un vapor humit que constitueix la vida mateixa de l'individu, la seua capacitat d'actuar, de sentir i de voler.

Es ben visible que viure és respirar (i morir és ex-spirar: traure l'últim alè, i *spiritus* és aire en llatí, com *pneuma* en grec, etcètera), però aquella idea bellíssima dels grecs va més enllà: “Si la meua interpretació és correcta”, escriu Onians, “és amb el seu *thúmos* i amb els seus *phrènes*, és a dir amb el buf o alè de l'ànima i amb els pulmons, com un home pensa, i també com sent”. El pensament-alè naix als pulmons, ix dels pulmons, com un vapor, i aquest vapor pensat, o pensament humit, es pot confondre en part amb les paraules, és part del llenguatge humà. Ja sé que Aristòtil no explicava exactament això, i potser és per aquest motiu, sense saber-ho fins ara, que li he tingut sempre tan escassa simpatia: justament perquè no era humit, era absolutament sec. Com ha estat tot el pensament dit occidental, des d'Aristòtil mateix, des de Tomàs d'Aquino, passant pels jesuïtes, fins a les lleis de la física i a la substitució final dels pulmons pels ordinadors. Qui sap si no ens vindria bé tornar a pensar amb els pulmons, vist el funcionament de tants cervells eixuts: tornar a pensar amb una mica d'humitat.